

La premsa del Tercer Món i dels països de l'Est demana ajuda tecnològica a Occident

Trobades internacionals d'estudi sobre la informació a Santiago de Compostella, Montpeller i Barcelona

El director de la revista independent *Glasnost*, editada a la URSS, Sergueï Grigorians, el director de l'agència de premsa independent siberiana *Sibia*, Alexei Manannikov, i Ernest Skalski, directiu del diari polonès *Gazeta Woborcz*, afí a *Solidarnosc*, van oferir, el matí del divendres 6 d'agost, a la sala d'actes del Col·legi de Periodistes, un complet panorama sobre l'actual moment de la premsa als països de l'Est. En sessió de tarda van parlar un periodista iranià

exiliat, un altre d'asiàtic i una colombiana, que van tractar igualment de les dificultats d'informar lliurement en les seves respectives àrees de procedència. Aquesta visita va ser organitzada pel Col·legi de Periodistes i per l'organització internacional Reporters sense Fronteres.

Tots els participants en el seminari, excepte la colombiana, havien estat els dos dies anteriors a Montpeller, en un seminari organitzat per Reporters sense Fronteres, i el director de *Glasnost* havia estat present abans, a més, en una trobada de periodistes a Santiago de Compostella, organitzada per la Federació Internacional de Periodistes (FIJ).

A Barcelona, els ponents van repetir la majoria de conceptes que havien exposat els dies anteriors a Santiago i a Montpeller. Entre aquests conceptes en destaca un que normalment no apareixia en les reunions de periodistes per la llibertat d'expressió: la falta de mitjans tècnics.

Tant al seminari de Montpeller, on hi havia periodistes de molts països del Tercer Món, com a Barcelona, on els de països de l'Est es van afegir a les argumentacions que havien fet a Montpeller els representants de països africans, es va constatar un problema afegit que apareix quan la censura directa afluixa i es comença a disposar d'un petit marge per a la independència periodística i la informació no manipulada directament des del poder: països acostumats a funcionar durant molts anys amb una premsa impresa en els tallers de l'Estat, sobre paper procedent d'estocs controlats per l'Estat i amb redactors que eren més funcionaris de propaganda que periodistes, es troben que quan es vol constituir una empresa independent de premsa calen —a part de recursos financers no sempre fàcils d'obtenir— màquines d'impressió importades dels països desenvolupats a preus prohibitius, periodistes formats i vies per a l'obtenció de grans quantitats de paper.

FOTO: FRANCESC FARRIOLS

El Col·legi de Periodistes, Reporters sense Fronteres i la Federació Internacional de Periodistes (FIJ) han intervingut en l'organització

*Carles Sentís i Margarita Rivièr*e van presidir a Barcelona el 6 d'octubre, en nom del Col·legi, l'acte informatiu amb periodistes de l'Est organitzat conjuntament amb Reporters sense Fronteres. En la fotografia, a la seva dreta, el polonès Ernest Skalski, i a la seva esquerra el rus Sergueï Grigorians.

Qui protegeix els periodistes?

Organitzat per la Federació Internacional de Periodistes (FIP-FIJ) i l'Agrupació de Periodistes de la UGT, es va celebrar a Santiago de Compostel·la, els dies 30 de setembre i 1 d'octubre, un seminari internacional sobre la protecció dels professionals de la informació. Al simposi, el primer d'aquestes característiques que se celebra a Espanya, hi van participar periodistes del Perú, Colòmbia, Palestina, Noruega, la Unió Soviètica, Itàlia, Portugal i Espanya. L'associació Reporters sense Fronteres hi va ser convidada a participar, i el seu president va pendre part en la taula rodona sobre *Les mesures de protecció*. A les conclusions d'aquestes jornades, s'hi fa constar que cada any moren arreu del món una mitjana de trenta periodistes i que centenars de professionals de la informació són víctimes d'amenaces contra la seva integritat física i resulten ferits, maltractats o fins i tot torturats en l'exercici de la seva activitat. Per afrontar aquesta realitat, els participants al simposi de Santiago de Compostel·la van

subratllar la necessitat que les diferents organitzacions que vetllen per la seguretat dels periodistes estrenyin la seva cooperació i coordinació per canalitzar una resposta contundent davant aquests fets. En aquest sentit, es va proposar la creació d'equips d'investigació per aclarir les morts de periodistes. El congrés de Santiago també va assenyalar la conveniència de pendre mesures preventives, en especial als països i escenaris que ofereixen un risc objectiu. Entre d'altres, es va proposar l'establiment de pòlisses d'assegurança i assistència per als professionals de la informació i llurs famílies que viatgin a països d'alta conflictivitat. També es va valorar la necessitat d'extremar, d'acord amb les instruccions elaborades en els últims anys per organitzacions internacionals, la informació prèvia dels periodistes sobre els països on van a realitzar una tasca informativa. Pel que fa als països industrialitzats, es va afirmar que la protecció dels periodistes ha d'abastar també les seves condicions

materials i morals de treball. En referència a la situació dels mitjans de comunicació a Espanya, es va posar de relleu l'increment de les malalties físiques i psíquiques en el col·lectiu professional a causa de la implantació indiscriminada de noves tecnologies, els horaris irregulars de feina i la mateixa tensió en què es desenvolupa el treball.

El congrés de Santiago va expressar el rebuig a la pretesa privatització de mitjans de comunicació de titularitat pública i va denunciar la tendència a confondre informació amb publicitat, especialment en períodes electorals. Finalment, els periodistes assistents van manifestar la seva protesta per la detenció a l'Afganistan del *free lance* català Jordi Joan Sánchez, i van reclamar de les autoritats de Kabul el seu immediat alliberament. En aquest sentit, l'Agrupació de Periodistes de la UGT i la Federació Internacional de Periodistes van oferir-se per intensificar les gestions en marxa per aconseguir l'alliberament d'aquest reporter.

El polonès Ernest Skalski va explicar amb detall, tant a Montpeller com a Barcelona, el problema del seu diari:

—*Vam néixer com a butlletí electoral. Era imprescindible que existís un prototipeu de l'oposició si es volia que les eleccions tinguessin credibilitat democràtica. Així vam fundar, el mes de maig de 1989, Gazeta Wyborcza, que vam fer amb molt d'entusiasme durant la campanya electoral. Però un cop guanyades les eleccions i perduda la funció per a la qual el diari va ser creat, hem decidit continuar editant-lo. Ha estat aleshores que han aparegut els problemes importants. El periodista que de la nit al dia, es veu alliberat de la censura ha d'aprendre un nou model de la professió. Cal treure's de sobre els vicis professionals de molts anys, i costa despertar en els joves*

periodistes el neguit per la notícia viva i transmesa ràpidament i directament. Caldria que poguem enviar joves a fer stages en universitats estrangeres, perquè aprenguin el model occidental de periodisme independent, perquè es guareixin de cinquanta anys de malaltia censoral.

—*Són conscients que existeixen altres formes de censura que l'exercida directament per l'Estat?*

—*Gazeta Wyborcza lluitarà contra la temptació d'autocensura provocada pels corrents que ens donen suport. Al principi tenia un caràcter bàsicament polític: va ser creat per un comitè cívic on hi havia Lech Walesa. Però acabades les eleccions s'ha creat especialment una empresa editora i volem que sigui un diari bàsicament informatiu, no un butlletí polític. És evident que el nostre diari té una relació directa amb*

Entrevista
amb l'editor
del diari
Solidarnosc

FOTOS: FRANCESC FARRIOLS

Tant a Santiago com a Montpeller i Barcelona, Sergueï Grigoriant, director de Glasnost, i Alexeï Manannikov, periodista de l'agència de premsa independent de Sibèria, van exposar la situació del periodisme al seu país. Olga Swintzowa va actuar sempre com a traductora al francès.

el sindicat Solidarnosc, però aspirem a una autonomia financera suficient per poder ser independents fins i tot de Solidarnosc. Aconseguir aquesta autonomia financera no és fàcil. Actualment, a causa de les dificultats per aconseguir paper, el nostre diari, de format tabloide, només té tres fulls, i en disposar de tan poc espai no podem incloure-hi publicitat. Aleshores els únics ingressos provenen de la venda, molt important, perquè tirem 500.000 exemplars diaris i, si poguéssim disposar de més paper, n'arribaríem a tirar un milió. Amb els ingressos que aquestes vendes ens proporcionen podem pagar el paper, la impressió i el sou dels periodistes, que és el doble del que cobren en altres diaris.

—On s'imprimeix, el diari?

—El partit comunista conserva encara a Polònia, malgrat el canvi polític, la majoria dels mitjans de producció necessaris per editar premsa. Disposa de tot l'estoc de paper que arriba al país, i depenem d'ell per obtenir-lo, i disposa de les millors impremtes. La Gazeta es fa a cinc impremtes diferents, quatre de les quals són del monopoli del partit comunista. També depenem d'ell per a la distribució, i hi ha finalment un altre element important de competència deslleial: ells no han hagut de lluitar durant molts anys per obtenir el monopoli del mercat, i encara el conserven en bona part, per rutina. Nosaltres ens hem d'anar guanyant les vendes dia a dia, i sense comptar amb mitjans. Per això necessitem l'ajuda d'Occident.

—Però el que vostè exposa són sobretot problemes polítics interns en els quals difícilment es pot intervenir des de fora.

—Quan Solidarnosc editava mitjans de premsa clandestins, l'ajuda dels països d'Occident, sobretot dels Estats Units, arribava per milers de dòlars. Però la legalitat ha alterat la percepció de les coses. Abans tot era més clar.

Sense escoles de periodisme, sense maquinària moderna i sense un lliure accés a l'adquisició de paper no es poden fer bons diaris independents

—Això que diu em sona igual que la situació espanyola abans i després del franquisme.

—Possiblement es pot comparar en alguns aspectes. Però hi ha una diferència essencial: vostès, en temps del franquisme, tenien censura, però hi havia empreses privades editores de diaris. Nosaltres, en canvi, teníem censura però no hi havia altra premsa que la del partit comunista. El canvi és molt més traumàtic per a nosaltres, i el fet que ara les coses ens vagin millor que abans no vol dir que no se'ns hagi d'ajudar. Ja sé que això és una cosa contradictòria amb el concepte de llibertat de premsa. Tothom té dret a fer el diari que vulgui, però ningú té l'obligació d'ajudar-lo. Jo sóc partidari del lliure mercat en el món de la premsa, però en les condicions actuals el treball dels periodistes polonesos independents és impossible. Necessitem maquinària moderna comprada a Occident, on el dòlar té el seu valor exacte i no el que té a Polònia, on una persona viu perfectament durant un mes amb només 50 dòlars a la butxaca. Sense facilitats creditícies, això serà impossible.

—L'actual govern polonès no pot prendre decisions polítiques per normalitzar la situació de la premsa i trencar amb el monopoli que encara manté el partit comunista?

—El govern polonès no vol privatitzar el monopoli periodístic del partit comunista, perquè fer-ho seria la guerra civil. I així es dona la situació pintoresca que els que han tret només el 3% dels vots tenen el 80% de la premsa i Solidarnosc, que va treure el 65% dels vots, ha de conformar-se amb la resta. És clar que, en comparació de la situació a la URSS o a la Xina, la situació a Polònia és molt menys dramàtica.

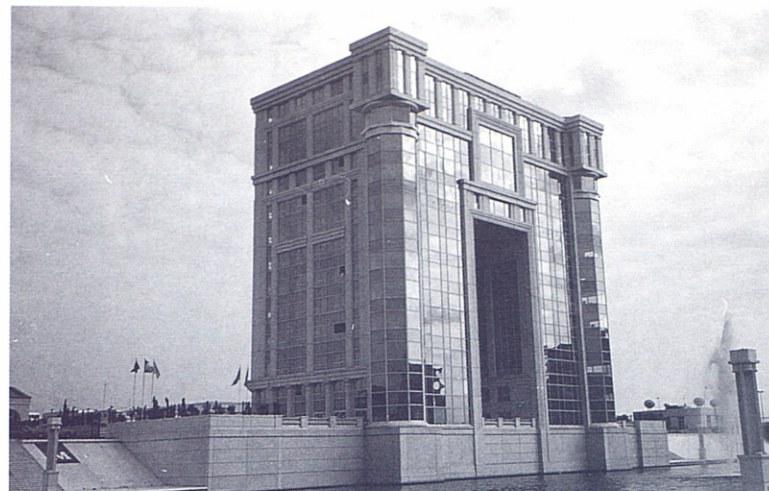
—Quina és la situació a la ràdio i la televisió?

—Són estatals, però falta encara molt perquè siguin veritables mitjans de

Ernest Skalski, directiu del diari polonès Gazeta Woborczy, afí al sindicat Solidarnosc, que va ser a les trobades de Montpeller i Barcelona per demanar ajuda tècnica.

Les reunions del segon Séminaire International de l'Information es van fer el 4 i 5 d'octubre a la sala de plens (foto de la plana de la dreta) de l'Hotel de la Region Languedoc-Roussillon, de Montpellier (foto d'aquesta plana), que es troba en el neoclàssic conjunt urbanístic Antigone, dissenyat per Ricardo Bofill.

FOTO: J. F. F.

premsa pluralistes i lliures. I a més, tenen el problema d'una maquinària completament obsoleta, que caldria renovar del tot. Als àudio-visuals la situació encara és més paradoxal que a la premsa escrita.

—Quina és l'organització majoritària dels periodistes a Polònia?

—En aquest camp és on potser es posa més en evidència allò que dèiem que en la clandestinitat tot era molt més clar. El 1982 vam fundar un sindicat de periodistes clandestí, que va arribar a tenir un patrimoni important. El 1989 s'ha constituït un sindicat oficial sobre la nostra tomba, i s'ha quedat tots els nostres béns.

Una situació semblant a la dels països de l'Est és la que van exposar en el Seminari Internacional de la Informació, fet a Montpellier el 4 i 5 d'octubre, els representants de països africans. La coincidència de problemes va fer que, al terme del seminari, constituïssin una secció africana de Reporters sense Fronteres, organització que compta així, ara, amb nuclis a França, Bèlgica, Espanya i quatre països africans.

Pius N. Njawen és, als 32 anys, propietari i director del diari independent *Le messenger*, al Camerun, país on, malgrat l'existència de censura, hi ha un cert marge per a la llibertat d'informació. Ell és un home possibilista, dels que creuen en la teoria de la mata de jonc que es doblega quan bufa el vent i es redreça quan hi ha calma, i per això està sobretot preocupat per obtenir mitjans tècnics amb els quals fer un bon diari.

—Al Camerun només hi ha una entitat de l'Estat amb maquinària moderna per imprimir, i les empreses privades hem d'adaptar-nos a les seves exigències. El paper s'ha d'importar tot d'Europa i només disposem dels es-

tocs que ens permet l'Estat. No hi ha bons professionals preparats. Per tot això és indispensable l'ajuda dels països desenvolupats, si és que realment creuen en la solidaritat internacional a favor de la llibertat d'expressió. Sense empreses privades fortes, amb mitjans moderns i bons professionals, al Tercer Món no pot haver-hi llibertat d'expressió, ni tan sols als pocs països no dictatorials d'Àfrica. La manca de publicitat i d'entitats bancàries sòlides limita molt el finançament dels diaris, que a la majoria dels països de l'Àfrica es basa en un sistema que anomenem Tontine i que consisteix en la creació de caixes de resistència entre grups d'amics, sense altre control legal que la confiança entre els socis.

Al Seminari de Montpellier, un dels temes que més debats van suscitar és la relació entre el desenvolupament econòmic i la llibertat d'expressió. Un dels periodistes nord-americans que hi van assistir, Dana R. Bullen, del World Press Freedom Committee, defensava la teoria d'una relació estreta entre els dos conceptes, però no hi va haver acord final sobre què va ser primer, l'ou del desenvolupament econòmic o la gallina de la llibertat d'expressió, i Mia Doornaert, president de la FIJ, va constatar eclècticament que tot i que sembla que una cosa no pot existir sense l'altra, no es pot dir que als països desenvolupats estigui garantida completament la llibertat d'expressió.

Les trobades de Santiago, Montpellier i Barcelona del mes d'octubre passat han estat una aportació important en l'intercanvi d'experiències i coneixements entre periodistes, en l'establiment de ponts de solidaritat i de bases per a una organització internacional ferma de la professió. A Montpellier hi van anar periodistes francesos, anglesos, nord-americans, suïssos, catalans, polonesos, txecs, iranians, colombians, del Camerun, Burundi, Algèria, Tunis, Dakar, Moscou i Sibèria, i representants de les principals organitzacions que lluiten al món per la defensa pro-

La censura no és l'única limitació possible a la llibertat d'expressió

Liu Binyan, del xinès Diari del poble, va fer el discurs d'obertura al segon Séminaire International de l'Information organitzat per Reporters Sans Frontières.

FOTO: REPORTERS SENSE FRONTERES

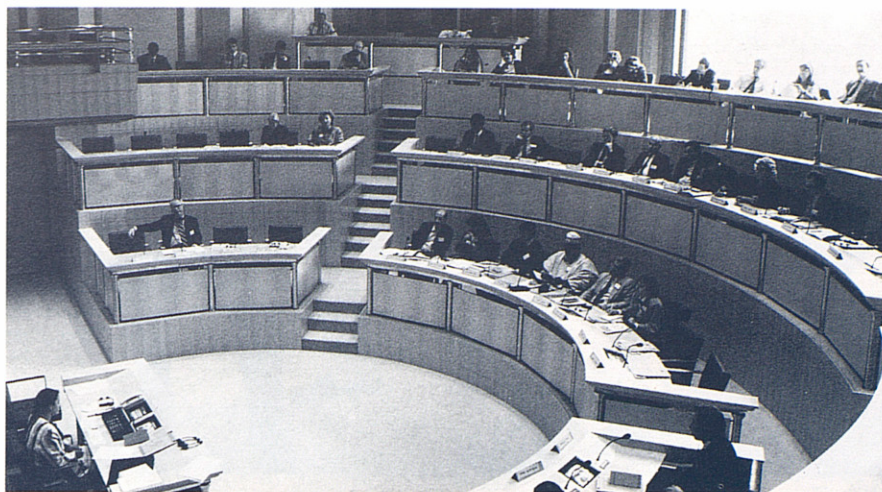

FOTO: REPORTERS SENSE FRONTERES

fessional i la llibertat d'expressió: la Federació Internacional de Periodistes (FIJ), amb seu a Brussel·les; el World Press Freedom Committee, amb seu a Washington; Amnesty International; Article 19, amb seu a Londres; AD 89, amb seu a París; Reporters sense Fronteres, amb seu a Montpeller; l'agència de recerca de desapareguts, de la Creu Roja; la Federació Internacional dels Drets de l'Home, a París, i el departa-

ment de mitjans de comunicació del Consell d'Europa.

La prolongació a Barcelona d'aquella trobada, gràcies a l'acord entre el Col·legi de Periodistes i Reporters sense Fronteres, ha permès tenir notícia de primera mà de situacions poc conegudes.

JAUME FABRE

Reporters sense Fronteres, solidaritat periodística amb el Tercer Món

S'ha constituït a Barcelona un grup d'aquesta associació nascuda a França

Un grup de periodistes de Barcelona ha constituït l'Associació Reporters sense Fronteres, que opera en l'àmbit de l'Estat espanyol. Igual que succeeix en altres professions, el moviment del "sensefronterisme" —nascut a França— té per objectiu dur a terme una tasca efectiva de solidaritat amb els països del Tercer Món, ajudant-los amb l'aportació de feina i coneixements tècnics. És el cas, per exemple, dels metges, els mestres, els veterinaris o, fins i tot, els bombers, que han creat organitzacions d'aquest caire.

Què podem fer, en aquesta perspectiva, els periodistes? Abans que res, informar, que és la nostra professió. L'anàlisi de partida que motiva el nai-

xement de Reporters sense Fronteres és molt evident per als que treballem en els mitjans de comunicació.

Tret de poques empreses i grups multimèdia, la realitat és que bona part de la informació que arriba a les redaccions procedent de l'estranger, i més concretament de països del Tercer Món, ve canalitzada per les agències i, en el cas d'Espanya, majoritàriament pel servei exterior d'Efe. La possibilitat que un diari d'àmbit regional o local disposi d'una xarxa de corresponsals a l'estranger és molt minsa i, en tot cas, hi ha la tendència lògica a tenir-los a les ciutats amb més pes específic en el context internacional.

D'altra banda, queda constatat que els directors i editors, a l'hora de fer un es-